

Put do nadrealizma

Godine 1921. Dalíju majka umire od raka dojke. Sljedeće godine, njegov otac je oženio sestru svoje preminule supruge. Dalí nije mrzio taj brak kako su mnogi mislili jer je imao veliko poštovanje prema svojoj teti.

„Bio je to najteži udarac koji sam dobio u svom životu. Obožavao sam ju... Nisam mogao prihvatiti gubitak bića od kojeg sam očekivao da će moje duševne poroke učiniti nevidljivima.“

Godine 1922. Dalí polaže završne školske ispite, ne bez teškoća, te pokušava nagovoriti svog oca da ga pusti na studij umjetnosti u Madridu. Po dolasku u Madrid, uselio se u *Residencia de Estudiantes* (Studentski dom) i upisao je studij umjetnosti u Školi lijepih umjetnosti San Fernando.

Dalí, koji je bio visok 172 cm, privlačio je pozornost svojim ekscentričnim izgledom. Imao je dugu kosu i zaliske, a odijevao se u stilu engleskih esteta s kraja XIX. stoljeća, noseći odijelo i karakteristične muške dokoljenke. No, za razliku od kasnije, njegove slike, u kojima je eksperimentirao s kubizmom, su privlačile najveću pozornost. Analizirajući te slike ispada da je Dalí jako loše shvatio doktrinu kubizma. To je vjerojatno jer su jedine informacije o kubizmu bile iz nekoliko novinskih članaka koje mu je dao Pichot, a u to vrijeme svi kubisti su boravili u Parizu. No, upravo ta njegova modernost razočarala je njegove profesore. Oni su ga učili *„najnovijim trendovima“* koje je on već istražio, a nisu ga učili klasičnom slikarstvu, što je on toliko želio.

Godine 1924., tada još anonimn, Dalí po prvi put ilustrira knjigu. Bila je to katalonska poema *“Les bruixes de Llers”* (Vještice iz Llersa) koju je napisao njegov prijatelj i školski drug Carles Fages de Climent. Iste godine biva suspendiran na godinu dana zbog neposluha.

U tom vremenu doveo je do savršenstva svoju sitničavu tehniku crtanja tako što je odmjerio snage nizozemskih majstora mrtve prirode iz XVII. stoljeća i francuskih slikara iz XIX. stoljeća. Slike koje je izlagao na raznim studentskim izložbama privukle su pažnju mnogih, U svojoj ranoj fazi stvaranja bio je inspiriran apstraktnom umjetnošću svojih sunarodnjaka Pabla Picassa i Joana Miróa.

Neke odlike, koje se pojavljuju u svim njegovim kasnijim djelima, nastaju kasnih 1920-ih. Dalí je upijao raznovrsne utjecaje i izrađivao je slike po uzoru na klasične umjetnike kao što su Rafael, Bronzino, Francisco de Zurbarán, Jan Vermeer i Velázquez, ali i po uzoru na tadašnju avangardu, nekad kombinirajući te elemente, a nekad samostalno prikazujući elemente određenog utjecaja na slikama. U ovom vremenu Dalí je počeo njegovati svoje svjetski poznate brkove koje je, kako sam kaže, modelirao prema Velázquezu.

Godine 1926. izbačen je s Akademije zbog poticanja studentskih demonstracija protiv osrednjih slikara, kakvi su bili Dalíjevi profesori. Ovo se zbilo malo prije njegovih posljednjih ispita, koje je odbio polagati jer je smatrao da nijedan profesor nije dovoljno kompetentan da ga ispita. On se tada povlači u Cadaqués gdje počinje slikati, čak i do pet slika dnevno. Tijekom ovog perioda dokazao je svoj umjetnički genij sa slikom *Košara s kruhom*, koja je predstavljala vrhunac Dalíjevog realizma. Nakon izbacivanja s Akademije, želio je u Pariz i mislio je da će ga otac pustiti bez prigovora, no to se nije dogodilo. Upravo zato je prva tri mjeseca bio u pratnji svoje tete i sestre. Ovdje dostiže svoje umjetničku zrelost i uključuje se u umjetnički pokret koji će ga proslaviti, ali isti taj pokret će upravo Dalí učiniti svjetski poznatim i karakterističnim. Iste godine odlazi nakratko u Pariz gdje

upoznaje Pabla Picassa, svog idola, koji je već od Miróa čuo dobre stvari o Dalíju. Tijekom sljedećeg vremena naslikao je nekoliko slika, u svom stilu, pod utjecajem Picassa i Miróa.

ija umjetnosti u Madridu

1925. Svoju prvu samostalnu izložbu imao je u Barceloni, gdje je svoje radove predstavio cijelom svijetu. Povratkom u Kataloniju, njegova umjetnost postaje sve više bizarna, pa čak i grotesna.

Eksperimentirao je s futurizmom, impresionizmom i kubizmom, a tijekom jedne od njegovih nekoliko izleta u Parizu, vođa pokreta André Breton pokazao mu je svijet nadrealizma.

Službeno nadrealist

Godine 1929. Dalí se seli u Pariz i službeno postaje nadrealist. Te iste godine napravio je svoj prvi nadrealistički film, *Andaluzijski pas (Un chien Andalou)* zajedno sa redateljem Luisom Buñuelom. Film je šokirao javnost prizorima kao što je prizor kada britva reže oko.

1929. godine imao je izložbu u Parizu, na kojoj je prodano svako izloženo djelo. Predgovor izložbenog kataloga napisao je André Breton, osnivač nadrealizma, i tako potvrdio Dalíjevo članstvo u grupi.

Za vrijeme 1930ih naslikao je većinu svojih djela po kojima je danas poznat. Te slike uključuju neke od najpoznatijih nadrealističkih slika, kao što su satovi u slici *Postojanost pamćenja* (1931). Sa velikom preciznošću naslikao bi poznate nam objekte u nelogičnim postavkama i kombinacijama, opisujući svoja djela kao „ručno izrađene fotografije snova“. Mnoge njegove slike koriste metodu ponavljanja slika - brojni satovi u *Postojanosti pamćenja* i oblika koji se preobražavaju, ili se pretvaraju u druge objekte, i tako otvaraju prostor mnogim interpretacijama.

Pojam nadrealizma

Nadrealizam je umjetnički pokret nastao u Parizu. Razvijao se neposredno iz talijanskog metafizičkog slikarstva i dadaizma. André Breton, francuski pjesnik, prvi je okupio umjetnike novog smjera svojim "Manifestom nadrealizma" 1924. godine. Kao i futuristi, prezirali su sve zakone i ustaljene običaje, ali umjesto borbi s društvom, okrenuli su se od stvarnosti i usmjerili svoje napore istraživanju ljudskog duha za koji su smatrali da je potisnut i ugušen društvenim pritiscima. Breton je definirao nadrealizam kao "diktat misli, bez kontrole razuma, izvan svake estetske ili moralne preokupacije".

1929. godine je André Breton izdao nadrealistički manifest u kome je definirao nadrealizam kao „čisti psihički automatizam“ a ova definicija je bila shvaćana jako slobodno. Nadrealizam se dijeli na dva razdoblja:

1. Intuitivno razdoblje koje vjeruje u svemogućnost misli koje su postavljene nad realnošću. U tome razdoblju do 1926. godine se oslanja na filozofski realizam i njihov program je izložio Breton 1924. godine.
2. Političko doba, kada su nadrealisti počeli da reagiraju na politički poredak i protiv kolonijalizma.

Nadrealizam se oslanja na iskustva drugih pokreta, u prvom redu ekspresionizma i dadaizma. Nadrealisti na svojim slikama do krajnjih granica dovode vizualno miješanje i osjećaj nestvarnosti. Nadahnuće traže u podsvjesnome te jedan kraj drugog stavljaju likove koji su jedan drugom strani, kao što su to nekoliko godina ranije radili metafizičari i dadaisti. Bizarno, neobično, uznemirujuće – sve su to karakteristike djela nadrealista koji otvoreno izjavljuju da „žive zajedno s čudovištima ljudskog uma“.

Fantazijska, iracionalna, imaginacijska komponenta umjetnosti oduvijek je izražavala tajnovite predjele ljudske duše. Europska likovna umjetnost od srednjeg vijeka do danas otvara izvore imaginacijskog na razne načine. Tek u nadrealizmu su ove strukture ljudskog bića izašle u prvi plan i umjetnici su se skupili u jedinstven pokret.

U slikarstvu se nadrealisti služe veoma preciznom tehnikom, čineći gotovo opipljivima vizije koje pripadaju dimenziji uma, a ne dimenziji stvarnosti. Na platnu predmeti trpe izobličenja ili se smještaju u kontekst koji je potpuno stran njihovoj uobičajenoj okolini.

Nadrealisti se oslanjaju na teoriju austrijskog psihijatra Sigmunda Freuda (osnivača psihoanalize), prema kojoj čovjek ima dvije naravi, jednu svjesnu i budnu, a drugu podsvjesnu i potisnutu odgojem i zakonima zajednice. Ta ljudska podsvijest se oslobađala u snovima i halucinacijama, te su zato nadrealisti posebnu pažnju usmjerili snovima i slobodnom lutanju prostorima mašte.

[Galina biografija](#)

Gala Dalí (1894. – 1982.), poznata jednostavno kao Gala, bila je supruga, prvo, Paula Éluarda, onda Salvadora Dalíja, kao i inspiracija za njih i za mnoge druge pisce i umjetnike. Bila je tajanstvena i vrlo intuitivna žena, koja je bila u stanju prepoznati umjetničkog i kreativnog genija kad ga vidi, imala je veze sa nizom intelektualaca i umjetnika.

Rođena kao Elena Ivanovna Diakonova u Kazanu, Rusko Carstvo. Djetinjstvo je provela u Moskvi. Imala je dva starija brata, Vadim i Nicolai, i mlađu sestru Lidiju. Sa svega jedanaest godina ostala je bez oca. Njena majka se kasnije preudala. Sa očuhom Gala gradi dobar odnos zahvaljujući kome je uspjela steći dobro obrazovanje.

Bila je briljantan student, završila je MG Brukhonenko akademiju za mlade dame s vrlo visokim prosjekom. Sa tom diplomom mogla je postati nastavnik u osnovnoj školi ili davati kućne poduke. 1912. godine pogoršanjem zdravstvenog stanja njena obitelj ju šalje u Švicarsku na liječenje. Tamo upoznaje mladog francuskog pjesnika Paula Éluarda, i zaljubljuje se. Imali su samo sedamnaest godina.

Njihovo prijateljstvo nastalo je iz njihove ljubavi prema čitanju. Oboje su otpušteni iz sanatorijuma 1914. Gala se vratila u Rusiju, a Éluarda se odazvao vojnom pozivu, ali su se prije toga zaručili.

Vjenčali su se nakon 3 godine. Njihova kći, Cécile, rođena je 1918. Gala je prezirala majčinstvo, maltretirala je i ignorirala svoje dijete. Éluard, koji je već bio poznat kao pjesnik bio je u vezi sa vodećim ljudima u nadrealističkom pokretu, a posebno kreatora u literaturi magazina: Andre Breton, Philippe Soupault i Louis Aragon. Gala je prisustvovala nekim od njegovih sastanaka. Godine 1922. je počela vezu sa Maxom Ernstom, koju je prekinula 1924. , a ostao je niz njezinih portreta. Imala je prijateljske odnose i sa pjesnikom René Char, a posebno s René Crevelom.

S Éluardom, Gala je počela sudjelovati u pokretu nadrealizma. Bila je inspiracija za mnoge umjetnike, uključujući Éluarda, Louisa Aragona, Maxa Ernsta i André Bretona. Breton ju je kasnije počeo prezirati, tvrdeći da ima destruktivan utjecaj na umjetnike s kojima se sprijatelji.

1929. je upoznala Salvadora Dalíja. U aprilu te godine Dalí je otišao u Pariz kako bi predstavio film „Andaluzijski pas“, i tamo ga je Camille Goemans, belgijski pjesnik i vlasnik galerije, predstavio Paulu Éluardu. Dalí ih je pozvao da provedu ljeto u Cadaques. Goemans i njegov prijatelj, kao i René Magritte i njegova supruga, i Luis Buñuel, Paul Eluard i Gala, i kći Cécile, svi su proveo neko vrijeme tamo. Kada se slikar sastao sa Galom on se zaljubio u nju. Čak i nakon raspada njihovog braka, Éluard i Gala ostali su bliski i dobri prijatelji.

U svom djelu „Tajni život“, Dalíja je napisao: *“Ona je predodređena da bude moja Gradiva (ime dolazi iz naslova romana W. Jensen, glavni lik koji je bio Sigmund Freud; Gradiva je u njoj junakinja), koja se kreće prema naprijed, moja pobjeda, moja žena “*. I Gala će zaista nakon toga ostati zauvijek na slikarevoj strani, tako da im se od toga trenutka povezuju biografije.

Politika

Dalíjevi politički afiniteti imali su veliku ulogu u njegovom umjetničkom uzdizanju. Prema nekim izvorima, bio je veliki pobornik španjolskog autoritativnog diktatora Francisca Franca. André Breton, vođa nadrealističkog pokreta, dao si je velik trud kako bi uklonio Dalíjevo ime od nadrealista. No, stvarnost je ipak bila malo kompleksnija. U svakom slučaju, Dalí nije bio antisemit, što dokazuje i dugogodišnje prijateljstvo sa židovskim arhitektom Paulom Lászlóm. Također je pokazivao veliko divljenje prema Sigmundu Freudu i Albertu Einsteinu, obojica su bili Židovi, a dokazi za to su njegova djela i bilješke. O Dalíjevoj osobnosti, George Orwell je u svom eseju napisao:

„Čovjek mora u svojoj glavi istodobno shvaćati da je Dalí dobar projektant i gadan čovjek. Prva karakteristika ne poništava ili, u ikojem smislu, utječe na drugu.“

Tijekom svoje mladosti, Dalí je prihvatio i anarhizam i komunizam. Njegove bilješke sadrže mnoge anegdote u kojima on govori kako je izgovarao politički radikalne parole više kako bi šokirao slušatelje, nego iz nekog dubokog uvjerenja, što je opet bilo u skladu s njegovom privrženosti dadaističkom pokretu. Kako je postajao stariji i zreliji, mijenjali su se i njegovi politički pogledi, naročito s radikalnim promjenama unutar nadrealističkog pokreta kojeg je predvodio trockist Breton za kojeg se kaže da je pozvao Dalíja na razgovor zbog njegovih političkih pogleda. U knjizi Dalí o Dalíju, navodi kako je on i anarhist i monarhist što je dovodi do zaključka da je anarho-monarhist.

Tijekom boravka u New Yorku 1942. javno je optužio svog kolegu nadrealista, redatelja Luisa Buñuela, da je ateist što je rezultiralo Buñuelovim otkazom i stavljanjem istog na crnu listu američke filmske industrije.

Kada je izbio Španjolski građanski rat, Dalí je pobjegao kako bi izbjegao ratovanje i nije se pridružio nijednoj skupini. priča se ponovila kada je započeo Drugi svjetski rat, tada Dalí bježi iz Pariza. U svojoj kritici Orwell kritizira Dalíja da je *“pobjegao kao štakor čim je Francuska bila u opasnosti.”* Orwell je još dodao sljedeći komentar:

„Kada se približava europski rat, on ima samo jednu preokupaciju: kako naći mjesto s dobrom kuhinjom, a iz kojeg može brzo pobjeći ako se opasnost previše približi.“

Nakon povratka u Kataloniju i završetka Drugog svjetskog rata, Dalí je postao bliskiji Francovu režimu. Neke njegove izjave davale su potporu Francu, a ujedno mu i čestitale što je *“očistio Španjolsku od destruktivnih sila.”* Ulaskom u fazu izrazite religioznosti, vjerojatno je mislio na komuniste, socijaliste i anarhiste koji su ubili više od 700,000 svećenika tijekom građanskog rata. Tijekom ovog perioda, Dalí je slao telegrame Francu u kojima ga je hvalio jer je potpisivao smrtnu kaznu za zatvorenike. Franko i Dalí su se i osobno poznavali, a 1974. napravio je veliki, realistični, portret Francove unuke kako sjedi na nadrealističkom konju kroz kojeg se vidi krajolik. Sličnu tehniku koristio je i u djelu Par s glavama punim oblaka. No, nemoguće je utvrditi jesu li ovi pokloni i štovanje prema Francu bili samo hir ili duboko uvjerenje i vjerovanje u Franca i njegovu politiku.

Avida Dollars

André Breton, čovjek koji je Dalíja uveo, ali i izbacio iz nadrealističke škole, konstruirao je anagram *“Avida Dollars”* (iz imena Salvador Dalí) koji se može prevesti kao *“željan dolara”*, a upravo tim anagramom je želio opisati Dalíjevu pohlepu i egoizam i od tada je Dalíja nazivao samo tim nazivom. Ostali nadrealisti su o Dalíju, nakon izbacivanja, govorili u prošlom svršenom vremenu, kao da je mrtav. No, za njega odlazak nije bio toliko težak jer su s njim otišli i mnogi drugi nadrealisti, čak i oni najbolji i najneovisniji. No, iako je raskid bio konačan, mnogi nadrealisti su i dalje nastavili

pisati oštre polemike protiv Dalíja, čak i do njegove smrti.

Edward James, koji je nakon izbacivanja iz nadrealističke škole bio Dalíjev patron, pomogao je Dalíju da se uzdigne u svijetu umjetnosti tako što je kupovao njegova djela i finansijski mu pomagao u periodu od dvije godine. Njih dvojica su postali jako dobri prijatelji i James se pojavljuje na Dalíjevoj slici *Labudovi koji reflektiraju slonove*. Surađivali na dva najpoznatija nadrealistička objekta: *Telefon sa slušalicom od jastoga* i *Sofa u obliku usta Mae West*.

1954. Američki fotograf Philippe Halsman fotografira Dalíja, dok on pozira sa dvije novčanice od 10,000\$. Američki stražari koji su čuvali i donijeli dvije novčanice na snimanje. Bili su šokirani kad ih je Philippe Halsman probušio kako bi ih stavio na Dalíjeve brkove.

